

IDR

Institutul Diplomatic Român

www.idr.ro

POLICY PAPER

Seria Policy Paper
cuprinde texte bazate
pe surse publice.
Opiniile exprimate
reprezintă punctele
de vedere ale
autorilor.

Institutul Diplomatic Român

Policy Paper nr. 17 / 2015

*DREPTUL LA PROSPERITATE DURABILĂ, CA DREPT
AL OMULUI DAR ŞI CA DREPT AL POPOARELOR- UN
DREPT AL OMULUI DIN GENERAŢIA A V-A*

Dr. Mădălina Virginia Antonescu

ISSN 2285 – 8938
ISSN-L 2285 – 8938

Bucureşti 2015

DREPTUL LA PROSPERITATE DURABILĂ, CA DREPT AL OMULUI DAR ȘI CA DREPT AL POPOARELOR- UN DREPT AL OMULUI DIN GENERAȚIA A V-A¹

Dr. Mădălina Virginia Antonescu

Abstract: The present paper is trying to outline a specific human right that has not yet embraced a regional and international legal definition as such, despite the fact that we have identified several phrases and concepts as “prosperity”, “sustainable prosperity”, “well-being”, “continuous improvement of livelihoods”, that can serve *for beginning a recognition and consecration* of a right that we prefer to call “*the right to sustainable prosperity*”. If, within the introduction, we shall try to show the legal basis (already existent) that can represent a point of beginning in outlining this right to sustainable prosperity, in the second part of the paper we shall briefly analyze the legal nature of this right- as an individual right and as a right of nations, as well-, and then, in the last chapters, we shall try to mark out some closeness between this right and the right to development, the right to propriety, the right to work, the right to happiness. Within the conclusions, we shall try to show that the right to sustainable prosperity must be seen as a specific, distinct right, in comparison with all the rights from the IV-th generation of human rights, due to its complexity and to its futurist dimension (the sustainability feature), aspects revealing it to us rather as a right from the V-th generation of human rights.

Rezumat: În lucrarea de față am ales să conturăm un drept al omului căruia nu i s-a dat o definiție juridică la nivel regional și internațional -deocamdată, am spune-, deși am identificat sintagme și concepte precum ”prosperitate”, ”prosperitate durabilă”, ”bunăstare”, ”continua îmbunătățire a condițiilor de trai”, de la care se poate pleca în recunoașterea și consacrarea a ceea ce noi denumim ”dreptul la prosperitate durabilă”. Dacă în partea introductivă a lucrării încercăm a explica în ce constă baza legală (deja existentă) de la care se poate pleca în conturarea dreptului la prosperitate durabilă, vom analiza pe scurt natura juridică a acestui nou drept -ca drept individual dar și ca drept al popoarelor-, în următoarele secțiuni vom încerca să scoatem în evidență unele apropieri între acest drept și dreptul la dezvoltare, dreptul la proprietate, dreptul la muncă, dreptul la fericire, spre a arăta în concluzii, că dreptul la prosperitate durabilă trebuie considerat ca fiind unul distinct de toate drepturile din generația a IV-a de drepturi, prin complexitatea și dimensiunea sa orientată spre viitor (caracterul de sustenabilitate) înscriindu-se, în opinia noastră, în generația a V-a de drepturi ale omului.

Cuvinte-cheie: bunăstare, prosperitate, dreptul la prosperitate durabilă, drepturile omului.

Key-words: well-being, prosperity, right to sustainable prosperity, human rights

¹ Articolul de față reprezintă *opinia personală a autoarei* și nu implică în niciun fel vreo persoană fizică sau vreo persoană juridică. Toate drepturile asupra prezentului text, rezervate. Citările din prezentul text se fac cu precizarea autorului și a sursei complete.

1. Baza legală actuală pentru dreptul la prosperitate. Conceptul de ”*blocuri de prosperitate durabilă*”

Baza actuală juridică pentru formularea dreptului omului la prosperitate durabilă ca un drept distinct al omului (dar și al popoarelor și statelor), o găsim în unele drepturi ale omului *deja consacrate pe plan internațional*:

- *dreptul omului la un standard de viață adecvat* (tradus de unii, într-un mod limitat, ca ”drept al omului la un nivel de trai *decent*”, care face referire la *un standard minim de trai și nu la unul ”adecvat*”- acesta din urmă fiind un termen *dinamic*, ce presupune asigurarea unui standard de viață *în acord cu cerințele unei societăți postmoderne, civilizate, adică un standard de viață ridicat, după normele civilizației actuale*). Interpretarea corectă și transpunerea sa în politicile și strategiile naționale de dezvoltare trebuie să se realizeze, în opinia noastră, *la nivelul cel mai ridicat de decență* presupus de traiul în societatea consumistă globală a sec. XXI și nu într-un sens restrictiv², adică privitor la un nivel de trai minim, de subzistență (care ar reprezenta o *încălcare a altor drepturi ale omului* și ar fi generatoare de discrepante sporite între bogați și săraci la nivel național, regional și global). Acest drept este consacrat în art.25/DUDO, art.11 /Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

-dreptul la libertate economică (aici, ca drept al statelor)³

- *dreptul la dezvoltare (recunoscut popoarelor dar care trebuie recunoscut și indivizilor, în opinia noastră)*. Se poate traduce, ca *drept individual, în formularea unui ”drept al omului la o dezvoltare plenară, armonioasă, materială și spirituală, a personalității sale”*): art.5/Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor, unde se prevede că ”toate statele au dreptul de a se asocia în organizații de producători de bunuri pentru a își dezvolta economiile lor, pentru a atinge un nivel financiar stabil pentru dezvoltarea lor și de a asista, în urmărirea scopurilor lor, la promovarea dezvoltării durabile a economiei mondiale”.

² Așa cum și dreptul la locuință este interpretat într-un sens larg, adică presupunând mai mult decât ”obligația statului de a asigura un simplu acoperiș deasupra capului” ci ”dreptul oricărei persoane de a trăi undeva *în securitate, pace și demnitate*”. Conform Comitetului ONU pentru drepturi economice, culturale și sociale, dreptul la locuință ”*nu trebuie interpretat în sens restrâns sau îngust, care ar echivala de exemplu, adăpostul furnizat cu un simplu acoperiș deasupra capului sau să se vadă adăpostul exclusiv ca pe o comoditate*”. Comentariul General nr. 4 privind dreptul la o locuință adecvată, adoptat în 13 decembrie 1991.

³ Consacrat în **Carta de la Paris pentru o Nouă Europă/1990**, unde există un pilon special dedicat ”*Libertății economice și responsabilității*” și în care se precizează, *cu referire expresă la prosperitate* (din nou, o indicație asupra concepției evaluate a continentului european în privința conținutului prosperității și conexiunilor cu alte concepte), că ”*libertatea economică, justiția socială și atitudinea responsabilă față de mediul înconjurător sunt indispensabile prosperității*”. La fel, se introduce o conexiune directă între libertatea economică și demnitatea umană, statele părți luându-și angajamentul de a favoriza ”o activitate economică desfășurată cu respectarea și afirmarea demnității umane”, trecerea la economia de piață fiind privită de aceste țări semnatare ale Cartei, ca ”*permițând atingerea unui nivel înalt de prosperitate*”, introducându-se și dimensiunea dezvoltării durabile, conform viziunii ONU (protecția mediului înconjurător, ca responsabilitate comună a statelor semnatare): a se vedea textul Cartei, în Adrian Năstase, *Documente fundamentale ale dreptului internațional și ale relațiilor internaționale*, Ia, ed. îngrijită de Roxana Frailich, Regia Autonomă Monitorul Oficial, ARED, București, 1997, p. 189.

- *dreptul de a beneficia de progresele și avantajele tehnicii și științei*⁴ (un drept din categoria drepturilor culturale dar care conține esența pentru asigurarea beneficiului real al omului la civilizație, transformându-se într-un *adevărat drept al omului de a avea acces la avantajele oferite de progresul civilizației*, lato sensu deci *depășind sfera drepturilor culturale*). Aici este inclus și dreptul *persoanei* de a i se recunoaște de către state (și obligația expresă a acestora) -și de a i se respecta- libertatea indispensabilă cercetării științifice și a activităților creatoare: art.27/DUDO; art.15, alin.1; alin.3/Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. De asemenea, *și statele* au dreptul de a beneficia din avântul științei și tehnicii pentru a accelera dezvoltarea lor socială și economică (art. 13, alin.1/Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor⁵).

-Preambulul, alin.3, lit.a din Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor prevede expres dorința statelor părți de a contribui la crearea de "condiții pentru atingerea unei mai largi prosperități în toate țările și a standardelor înalte de viață pentru toate popoarele" (unde se reliefează *dreptul la prosperitate* recunoscut tuturor țărilor și oamenilor, *în mod egal*, fără nicio discriminare, în virtutea principiului egalității între oameni și a principiului egalității suverane, în drepturi, între toate statele).

- *dreptul la proprietate* (inițial, doar proprietarii aveau drepturi politice, precum dreptul de vot): art.17/DUDO.

- *dreptul la muncă și dreptul la liberă alegere a profesiei sau a muncii* (recunoscut inclusiv celor care nu dețin proprietăți private, pentru ca și aceștia să atingă un standard adecvat de trai, de a își împlini întregul potențial creativ în folosul lor și al societății), inclusiv dreptul la promovare profesională: art.6 și 7, pct.c/Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale

- *dreptul la continua îmbunătățire a nivelului de trai*: art.11/Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale

- *dreptul la libera dezvoltare a personalității umane*: art.1/DUDO ("*toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi*")

- *dreptul la dezvoltare durabilă* (care introduce în concepția despre dezvoltare și dimensiunea respectării și protejării mediului înconjurător)

- *dreptul la fericire*⁶: rezoluția AG.ONU nr.65/309, adoptată în 19 iulie 2011.

- *dreptul la pace și securitate; dreptul la o societate în care drepturile omului să fie respectate*⁷: art.28/DUDO

⁴ Art.1-5/Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor.

⁵ Adoptată prin rezoluția 29/3281 de AG.ONU, la data de 12 decembrie 1974. www.un-documents.net/a29r3281.htm, accesat la data de 20.04.2015.

⁶ În acest sens, a se vedea doctrina recentă: Irina Moroianu Zlătescu, *Human Rights. A Dynamic and Evolving Process*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015, pp. 455-457

De asemenea, remarcăm folosirea sintagmei de ”*prosperitate durabilă*” în reglementările și doctrina referitoare fie la economiile verzi, la eco-societăți cât și la rolul autorităților municipale sau regionale, al statelor sau organizațiilor internaționale privind realizarea unor obiective precum «o economie regională verde». În acest context, această sintagmă evocă o împletire între obiectivele de protecție a mediului și cele economice, cât și focalizarea pe mai multe arii de interes: economie cu consum scăzut de carbon, comunități durabile, prosperitate economică, bunăstare umană, *prosperitate socială și prosperitate verde (eco-prosperitate)*⁸.

În ceea ce privește utilizarea în documentele oficiale adoptate pe *plan internațional* privind sintagmele de ”*prosperitate durabilă*” (sustained prosperity) și cea de «*blocuri de prosperitate durabilă pentru toți*», trebuie să amintim aici:

- *Comunicatul de la Întâlnirea de la Nivel Înalt a Persoanelor Importante privind Agenda de Dezvoltare Post-2015, din Monrovia, Liberia/1 febr.2013*⁹. În acest document s-a discutat ideea de formare a unor «*blocuri naționale de prosperitate durabilă*», în contextul ajungerii la o viziune comună despre Agenda Post-2015, axată pe doi piloni: eradicarea extremei sărăcii în toate formele sale și dezvoltarea durabilă. Prin urmare, se realizează o conexiune între drepturile de supraviețuire (consolidate prin Agenda Post-2015) și eco-dezvoltare (drepturile de confort și bunăstare) unde se atașează sintagma -novatoare pentru societatea globală a sec. XXI-, de ”*blocuri naționale de prosperitate durabilă pentru toți*”. Se deschide deci, cu acest prilej, o fereastră spre *societatea inclusivă, solidară*, în care statele *să fie bazate* pe prosperitate durabilă, să fie furnizori de prosperitate durabilă *pentru toți și într-un mod coordonat, solidar. Societatea sec. XXI este una bazată pe Agenda Post-2015*, văzută ca o agendă « globală, centrată pe oameni, receptivă la planetă», având ca priorități: promovarea dezvoltării durabile, susținerea creșterii creării de locuri de muncă, protecția mediului înconjurător, furnizarea de pace, securitate, justiție, libertate și echitate la toate nivelele¹⁰.

- *rezoluția adoptată de AG. ONU în 22 decembrie 2005, nr. 60.212, «South-South cooperation»*, în care se subliniază cooperarea Sud-Sud ca un element important pentru cooperarea internațională pentru dezvoltare și ca oferind pentru țările în curs de dezvoltare, oportunități viabile în atingerea individuală de către acestea, a «*creșterii economice durabile și a dezvoltării durabile*». Se conturează astfel, trei axe, una de cooperare internațională pentru dezvoltare, a doua de creștere economică durabilă și de dezvoltare durabilă, la care se adaugă conturarea axei «cooperare pentru dezvoltare Sud-Sud», axă complementară cu cea «a cooperării pentru dezvoltare Nord-Sud», care dau toate, un conținut specific, *la nivel de regiuni globale de dezvoltare și de strategii regionale de dezvoltare*, sintagmei de ”*prosperitate durabilă*” pe care o analizăm aici.

⁷ Drept consacrat, de ex., în preambulul Declarației privind dreptul la dezvoltare, nr. 41/128, din 4 dec.1986, adoptată de AG. ONU, unde se precizează, reluând prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului, că ”oricine are dreptul la o ordine socială și internațională în care drepturile și libertățile consacrate în acea Declarație să fie pe deplin realizate”.

⁸ <http://image.slidesharecdn.com/oct26fosteringagreeneconomy>, accesat la data de 26.05.2015.

⁹ www.un.org/sg/management/pdf, accesat la data de 29 iunie 2015.

¹⁰ Idem.

- documentul intitulat «*Putting Sustainable Peace and Safe Societies at the Heart of the Development Agenda. Priorities for Post-2015*», elaborat de Civil Society Platform for Peacebuilding and Statebuilding¹¹, unde se introduc în agenda globală de discuții conceptele novatoare de “*pace durabilă*” (care nu se confundă cu absența violenței ci cu un tip de societăți rezistente la conflictele violente pe durate mari de timp) și de “*societăți sigure*”, la care se conectează termenul de ”dezvoltare”. Printre sugestiile legate de conceptul de prosperitate, amintim obiectivul 8 (crearea de locuri de muncă, mijloace de trai sustenabile și o creștere economică echitabilă), focalizând acest obiectiv către grupurile țintă («cei mai dezavantajați și excluși», tinerii).

- obiectivul de egalitate de gen, asumat în documentul “*Millennium Development Goals*”, adoptat sub egida ONU¹², în care egalitatea de gen este privită «nu doar ca un drept fundamental al omului ci și ca o bază necesară pentru realizarea unei lumi durabile, pașnice și *prosperă*»¹³.

- Comunicatul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, cu titlul «*Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development*», Bruxelles, 24.7.2009, COM (2009) 400 final. În acest document, relevant pentru istoria și evoluția sintagmei de «prosperitate durabilă» pe plan regional european, apar încă din introducere concepte și sintagme legate de aceasta: «dezvoltare durabilă», asociată cu o viziune pe termen lung a UE de ”durabilitate”, în care *creșterea economică, socială, coeziunea și protecția mediului sunt conectate*. Documentul pune accentul pe durabilitate ca pe «un factor-cheie pentru sistemul financiar european și pentru economie ca întreg», amintind în acest context, lansarea în noiembrie 2008, de către Comisie, a unui Plan de Revenire pentru creștere economică și locuri de muncă. Între propunerile incluse în acest Plan găsim și *referiri directe* la ceea ce Comisia înțelege prin «*prosperitate durabilă*»: ”realizarea de investiții inteligente în abilități și tehnologiile viitorului, pentru a ajuta o mai mare creștere economică și prosperitate durabilă pe termen lung”. Sintagma în cauză *mai este asociată aici și cu «economia verde»*, cu stimularea de noi tehnologii, cu reducerea impactului societăților de azi asupra schimbărilor climatice, cu fenomenul de secătuire a resurselor naturale și cu degradarea ecosistemelor.

- documentul «*Africa-EU Strategic Partnership. A Joint Africa-EU Strategy*»¹⁴, unde apare *obiectivul de a depăși prăpastia de dezvoltare dintre Europa și Africa*, prin întărirea cooperării economice, promovarea dezvoltării durabile pe ambele continente, aspect care se realizează “*living side by side in peace, security, prosperity, solidarity and human dignity*”. În acest context, conceptul de ”prosperitate” apare alături de ceea ce poate fi transpus, în materia

¹¹ www.safeworld.org.uk, accesat la data de 29 iunie 2015.

¹² Adoptarea în 2000, de către AG. ONU, a Declarației Mileniului, care consacră opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, printre care ”eradicarea extremei sărăcii și a foametei” și alte scopuri ce consolidează doar *drepturile de subzistență*, document care nu se referă și la scopuri necesare pentru consacrarea drepturilor de confort și prosperitate.

¹³ <http://www.un.org/en/sections/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html>

¹⁴ www.africa-eu-partnership.org, accesat la 25.05.2015

drepturilor omului, ca ”drepturi din a treia generație”¹⁵ (dreptul omului dar și al popoarelor la pace și securitate internațională, drepturile de solidaritate *transpuse la nivel de relații inter-continentale*, demnitatea umană, dreptul la dezvoltare)¹⁶. *Obiectivul prosperității*, alături de dezvoltarea economică durabilă, apare în dialogul regional Africa-UE ca unul dintre pilonii pentru un «parteneriat continent-către-continent», ceea ce arată proiectarea novatoare a drepturilor omului la un nivel trans-continental, *prin obiective asumate la nivel de continent și de relații inter-continentale*. Unul din noile obiective menționate în acest document, la sect. III (New approaches, pct.d), face referire la obiectivul de încurajare a înțelegerii reciproce între popoarele și culturile celor două continente și de *promovare a bogăției economice și a oportunităților existente în Europa și în Africa*».

- Comunicatul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, intitulat «*Towards a Global Partnership for Sustainable Development*», Bruxelles, 13.2.2002. COM (2002) 82 final, unde, la pct.1 (The case for a global partnership), în aprecierea caracterului sustenabil al dezvoltării, se arată că ”trebuie realizat un echilibru între obiectivele economice, sociale și de mediu, *pentru a maximiza bunăstarea prezentă, fără a compromite abilitatea generațiilor viitoare de își satisface propriile nevoi*”. Considerăm, din analiza formulării de mai sus, că este vorba de o apreciere ne-echitabilă și chiar dez-echilibrată, între generațiile prezente, care ar avea *dreptul la bunăstare* (“well-being in the present”), față de generațiile viitoare care ar trebui să se mulțumească doar ”să își satisfacă propriile nevoi” (o trimitere implicită la *drepturile de subsistență* și nu la cele legate de prosperitate și bunăstare).

O privire pozitivă asupra globalizării este oferită la pct. 2 din document (The challenge of integrating markets, governance and internal policies through a global partnership), unde se consideră că expansiunea rapidă în mișcarea bunurilor, serviciilor, capitalurilor, tehnologiilor, ideilor și oamenilor la nivel global “oferă perspective *stimulării creșterii economice, productivității și îmbunătățirii standardelor de viață*, la fel ca și creșterea eficienței resurselor globale și liberalizarea comerțului». Se recunoaște în document faptul că ”sărăcia provine nu dintr-o absolută lipsă de resurse ci *din inegala distribuire a resurselor și oportunităților de a beneficia de ele*, ceea ce face ca oamenii să nu atingă standardele adecvate și sustenabile de *bunăstare* în termeni de securitate a alimentelor, securitate economică, socială și de mediu, drepturi civile și putere de a influența deciziile politice” (political empowerment).

- Comunicatul Comisiei către Consiliu și către Parlamentul European, cu titlul «*The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations*», Bruxelles, 9.2.2005, COM(2005) 37 final, unde se reamintește că obiectivele fixate în Strategia de la Lisabona sunt componente de bază pentru obiectivul dezvoltării durabile consacrat în tratat: ”*îmbunătățirea bunăstării (welfare) și a condițiilor de trai într-un mod sustenabil pentru generațiile prezente și viitoare*”. În Partea I din document (“Sustainable development- what is at stake?”, pct. 1, în explicarea sintagmei de ”dezvoltare durabilă” din perspectiva Comisiei apare și

¹⁵ Raluca Miga Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București, 1998, p. 198. Irina Moroianu Zlătescu, op. cit., p. 42-43.

¹⁶ Ion Diaconu, *Drepturile omului*, IRDO, București, 1993, p. 44-45.

termenul de prosperitate: “Comisia este convinsă că este nevoie de o îmbunătățire a *prosperității, securității și ordinii* pentru a oferi o mai bună calitate a vieții pentru generațiile prezente și viitoare... că este nevoie de creștere și de locuri de muncă mai multe, de un mediu înconjurător mai curat și sănătos... de o societate mai coezivă unde *prosperitatea și oportunitatea* să fie împărțite de-a lungul UE și dincolo de ea...». Pentru prima dată, *se consacră un trinom prosperitate-securitate-ordine la nivelul UE*, ca și accepțiunea europeană asupra termenului de ”dezvoltare durabilă”. De asemenea, apare și conceptul de «*împărțire a prosperității*», care face, în opinia noastră, *legătura cu drepturile de solidaritate ale omului și cu drepturile economice, de unde se extrage dreptul la prosperitate împărțită*, drept realizabil, așa cum afirmă Comisia, în contextul conturării dezvoltării durabile, odată cu schimbarea modelului consumist, vicios, de societate și de raportare la mediul înconjurător: «*prosperitatea viitoare a UE și calitatea vieții* depind de capacitatea și angajamentul de a *schimba modelul de producție și de consum și de a decupla creșterea economică de degradarea mediului înconjurător*». La secț. 2 din același document (The European Union’s approach to sustainable development») se explică viziunea largă asupra conceptului de sustenabilitate, bazat pe trei dimensiuni (economic, social și de mediu), unde este cuprinsă și *prosperitatea, în mod expres*, așa cum a rezultat și din documente anterioare ale Comisiei: »dezvoltarea durabilă oferă UE o viziune pozitivă pe termen lung a unei societăți, care este *mai prosperă și mai justă și care promite un mediu înconjurător mai curat, mai sănătos și mai sigur- o societate care furnizează o mai bună calitate a vieții* pentru noi, pentru copiii noștri și pentru nepoții noștri»¹⁷. De asemenea, se mai amintește și de un document mai vechi al Comisiei în care au fost consacrate ca obiective strategice pentru dezvoltarea durabilă, «*prosperitatea, solidaritatea și securitatea*»¹⁸. Or, această viziune asupra dezvoltării durabile și asupra conținutului său (*axată pe conceptul de prosperitate și nu pe nivelul de subzistență*, ca în alte documente ONU, de ex.) reflectă, în opinia noastră, un anumit decalaj între accepțiunea Nordului dezvoltat, industrializat și dinamic (orientat spre depășirea modelului consumist și spre economia verde) și accepțiunea internațională (a ONU) asupra aceluiași concept (axat pe eradicarea sărăciei, a malnutriției, pe Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului/2000 și pe o Agendă de Dezvoltare Post-2015 care nu trece spre nivelul superior de accepțiune asupra dezvoltării durabile, în sensul existent la nivelul UE -adică, spre conectarea cu prosperitatea, cu drepturile de solidaritate, precum dreptul la un mediu curat și sănătos, cu dreptul la pace, la securitate și adăugăm noi, cu dreptul la fericire-). Observăm că accepțiunea UE asupra dezvoltării durabile este deja una superioară viziunii ONU, în sensul că prima operează cu termeni și concepte de la așa-numitul nivel 2 al dezvoltării durabile (prosperitate, pace, siguranță), de unde se conturează ”două lumi”¹⁹ din perspectiva acestui concept: o lume

¹⁷ COM (2001)264, “A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development”.

¹⁸ COM (2005) 12. 26, 1. 2005, *Strategic Objectives 2005-2009 -Europe 2010: A Partnership for European Renewal: Prosperity, Solidarity and Security*.

¹⁹ Folosind, de exemplu, teza împărțirii Lumii globale în ”mai multe Lumi”, fiecare având anumite caracteristici, unde Lumea din care face parte UE (denumită în doctrina relațiilor internaționale, ”Prima Lume” sau ”Lumea post-modernă”) este bazată pe accepțiuni avansate asupra democrației, statului de drept, pe o respectare a drepturilor omului ajunsă la nivel de principiu fundamental al organizării și funcționării acestei Lumi. A se vedea Martin Griffiths, ed., *Encyclopedia of international relations and global politics*, Routledge, London and NY, USA, 2005,

nordică, a dezvoltării durabile construită pe *accepțiunea UE (Prima Lume, bazată pe modelul post-consumist, al economiei verzi, unde se conturează deja drepturile de generația a V-a, precum dreptul la prosperitate)* și o lume sudică, a dezvoltării durabile *construită pe accepțiunea ONU (una accentuând realitatea sub-dezvoltării sau pe viciile modelului consumist ori ale modelului de puternică industrializare în defavoarea mediului înconjurător, unde statele fac eforturi de a asigura oamenilor drepturi de subzistență)*. Dacă *Prima Lume se bazează pe drepturile confortului și bunăstării, accesând un nivel superior de protecție a drepturilor omului și a mediului înconjurător*²⁰, celelalte lumi rămân încă ancorate la nivelul asigurării drepturilor de subzistență și al perpetuării modelelor pre-industriale ori puternic industriale dar cu degradarea mediului înconjurător ori al perpetuării modelelor economice "originale" (slab dezvoltate ca economii reale dar puternic consumiste), unde prosperitatea și dreptul la prosperitate nu sunt asumate în politicile statelor ca obiective naționale pe termen lung și nu sunt gândite în termeni de *beneficiu egal pentru toți cetățenii* ci doar pentru un număr restrâns de persoane (uneori, *fără o minimă conectare a politicilor și strategiilor de dezvoltare cu dimensiunea de sustenabilitate*, recomandată intens în rapoartele și documentele ONU).

2.1. Dreptul la prosperitate împărțită -un drept colectiv sau un drept individual al omului?

Dreptul la prosperitate împărțită (right to shared prosperity) este, în esența sa, *un drept al civilizației* (din categoria a ceea ce am denumit "drepturi ale confortului și bunăstării"), conform clasificării aplicate de noi drepturilor omului (fără a avea pretenția de a introduce vreo ierarhie între acestea și drepturile omului din așa-numita categorie a "drepturilor de supraviețuire").

Dreptul la prosperitate poate fi privit *sub un dublu aspect*, în sensul că este atât un drept *al omului* (drept individual) cât și un drept *colectiv* (al popoarelor, asemenea drepturilor la fericire, la un mediu internațional sigur și pașnic, la pace, la dezvoltare). Latura *colectivă* a acestui drept (cu un conținut juridic complex) privește poporul ca un subiect de drept internațional, asemenea dreptului la dezvoltare privit din aceeași perspectivă. De asemenea, trebuie să reamintim aici conceptul de "*blocuri de prosperitate națională sau ale națiunilor*", pe care *statele își asumă obligația "să le construiască"*, un concept introdus deja în documente internaționale cu valoare juridică sau politică, de unde apar *ideea de "drept la prosperitate al națiunilor"* dar și cea de "*drept la prosperitate al statelor*" (ca subiecte principale, originare, suverane de drept internațional, în sensul clasic, westphalian al termenului).

În ordinea globală a sec. XXI (ca ordine post-westphaliană) putem însă să concepem noi dezvoltări ale dreptului la prosperitate, care să depășească nivelul național sau statal (de pildă,

p.258, unde UE (entitate de bază a Primei Lumi) reprezintă "primul exemplu de guvernare multi-nivel sau de multilateralism complex, o putere civilă care este bazată pe statul de drept, pe susținerea drepturilor omului, care este cel mai mare donator din lume de ajutor extern și care a avut un rol crucial în *generarea prosperității* pentru cetățenii Europei". La fel, a se vedea Paragh Khanna, *Lumea a doua. Imperii și influență în noua ordine globală*, trad. de Doris Mironescu, Polirom, Iași, 2006, pp.14-24. Robert Cooper, *Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în sec. XXI*, trad. Sebastian Huluban, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2007, pp. 52-64.

²⁰ Robert Cooper, op. cit., pp. 80-81.

un drept la prosperitate al comunităților locale, de la nivelul infra-național, un drept la prosperitate al regiunilor, ca subiecte de drept supranațional (eventual, în cadrul unor entități originale, politico-economice precum UE sau Uniunea Africană), până la un drept la prosperitate al umanității (ca subiect de drept distinct, în ordinea globală)²¹. Prin aceasta s-ar echilibra actuala situație paradoxală în care entități ce nu sunt subiecte de drept internațional precum statele sau organizațiile internaționale interguvernamentale -vorbind aici de companiile multinaționale-, să beneficieze și să își aroge *de facto* un "drept la prosperitate", în virtutea globalizării unui model de societate consumistă, în timp ce subiecte de drept (precum popoarele și indivizii) să beneficieze doar de un "drept de subzistență" (adică, de dreptul la un nivel de trai decent).

2. De la un concept de politică externă ("prosperitatea economică regională") la un drept specific, distinct, din generația a IV-a a drepturilor omului

Nu trebuie să facem confuzie între dreptul la prosperitate și dreptul la un nivel de trai decent (primul fiind încadrat, în opinia noastră, în categoria drepturilor legate de confort și civilizație, cel de-a doilea fiind din categoria drepturilor de supraviețuire). De asemenea, nu trebuie să reducem dreptul la prosperitate la un drept de proprietate, excluzând aici persoanele care au alte drepturi reale decât cel de proprietate; la fel, dreptul la prosperitate nu poate fi asimilat nici cu dreptul la dezvoltare și nici cu dreptul la fericire.

Dacă vom considera dreptul la prosperitate durabilă ca un drept distinct (ceea ce și este, în opinia noastră), ar trebui să plecăm de la un document cu valoare politică, emis pe plan național (SUA), în care *conceptul de prosperitate este alăturat celor de securitate și de bună guvernare, ca formând trei piloni ai politicii externe a SUA în relațiile diplomatice cu alte regiuni* (America Centrală, în special țări ca Honduras, Guatemala, El Salvador). În document se arată că va fi o alocare istorică de 1 miliard \$ ca parte a bugetului pe 2016, în scopul de a arăta o contribuție a SUA la proiectul de «Americă Centrală integrată economic», regiune cu o "democrație consolidată, capabilă să furnizeze mai multe oportunități economice popoarelor sale, să asigure siguranța cetățenilor și să promoveze instituții publice mai responsabile, transparente și efective"²².

Conceptul de "prosperitate" este legat, în concepția SUA, de consolidarea a trei dimensiuni în regiunea Americii Centrale: instituții publice puternice, diminuarea gradului de violență și reforme sistemice care să rezolve problema lipsei de oportunități economice. În acest sens, SUA a propus dezvoltarea Alianței Țărilor din Triunghiul de Nord, pentru a elabora și implementa o strategie de prosperitate (devoalată în 14 noiembrie 2014 la conferința Băncii de

²¹ În doctrina de drept internațional regăsim opinii care pledează pentru recunoașterea calității de subiect de drept internațional în ceea ce privește "umanitatea". A se vedea Mohammed Bedajoui, op. cit., p. 243 și urm.

²² *Promoting Prosperity, Security and Good Governance in Central America*; The White House Office of the Vice President, 29-01-2015, www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/01/30/fact-sheet-promoting-prosperity-security-and-good-governance-central-ame

Dezvoltare Inter-Americană, de unde se alocă resurse pentru promovarea scopurilor strategice în sectoare precum energia, educația, reglementarea de taxe și de afaceri)²³. În acest sens, documentul menționează sintagma de «*prosperitate regională*», în contextul angajării unei strategii a SUA în regiunea Americii Centrale, bazată pe trei piloni: *promovarea prosperității și a integrării economice regionale; întărirea securității în regiune; promovarea unei guvernări îmbunătățite*.

În ceea ce privește *primul pilon* al acestei strategii de politică externă («Prosperitatea și integrarea regională»), documentul prevede o alocare de către SUA a peste 400 milioane \$ din 1 miliard \$ pentru ”promovarea facilitării comerțului, reducerea sărăciei, promovarea de energie durabilă, întărirea dezvoltării forței de muncă, facilitarea dezvoltării afacerilor, ajutarea micilor companii de a crea slujbe, de a lega piețele Nord americane de cele Central americane, întărirea instituțiilor regionale din America Centrală”. Conceptul de ”prosperitate” este legat aici de unele obiective precum: întărirea competitivității de a crește comerțul și de îmbunătățire a condițiilor de muncă și a drepturilor muncitorilor; promovarea unor mișcări de bunuri mai eficiente peste granițe, furnizarea de asistență tehnică din partea SUA pentru promovarea pieței de electricitate, *dezvoltarea energiei regenerabile*, asigurarea accesului cetățenilor din America Centrală la o *electricitate curată, permisibilă și sigură*; atragerea investițiilor private în *infrastructura energiei curate*.

Prosperitatea economică se realizează, în viziunea strategică a documentului, prin ”măsuri de reducere a sărăciei, de accelerare a dezvoltării rurale și a afacerilor, de îmbunătățire a educației și dezvoltării forței de muncă, prin *promovarea creării de afaceri ecologice*”. Acest document integrează conceptul novator de ”prosperitate” (aici, privit dintr-o perspectivă economică și diplomatico-strategică), asociat la obiectivul de integrare economică regională, cu alte concepte precum *dezvoltarea durabilă*, care a devenit din 1945 una dintre principalele priorități ale ONU (aceea de ”a realiza o cooperare internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar și în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, indiferent de rasă, sex, limbă, religie”)²⁴.

O altă prioritate a ONU este cea de ”*îmbunătățire continuă a bunăstării popoarelor*”, realizându-se de-a lungul timpului, *o extindere a conceptelor de bunăstare și de dezvoltare*, în sensul unei dezvoltări *cu protecția mediului înconjurător*, cu respectarea și prezervarea acestuia și transmiterea acestuia ca mediu sănătos și curat, bogat în resurse, generațiilor viitoare.

În alte opinii, *însuși comerțul liber se consideră a fi un drept al omului care nu ar trebui restrâns și care este asociat direct cu conceptul de ”prosperitate”*²⁵. Primul motiv pentru care ar trebui ca liberul comerț să fie protejat juridic și promovat, se consideră într-o opinie, ar fi

²³ Idem.

²⁴ www.un.org/en/section/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html

²⁵ Samuel Gregg, *Free Trade as Prosperity, Free trade as Human Right*, in Economics, Natural Law, 25 August 2009, <http://www.thepublicdiscourse.com> , accesat la data de 2 iulie 2015.

”profunda contribuție a comerțului liber la prosperitatea economică globală”; al doilea este caracterul de ”drept al omului” al comerțului liber (de care se leagă termenul de ”homo economicus”), deoarece ”prosperitatea națiunilor se clădește plecând de la dreptul fiecărui om de a fi prosper” (care, în opinia autorului, se atinge prin încurajarea comerțului liber, prin schimbul reciproc avantajos între oameni și națiuni)²⁶.

Autorul amintește în acest context, faptul că primul care a asociat ideea de ”drept al omului” la conceptul de ”comerț liber” a fost Francisco de Vitoria (sec. al XVI-lea), în lucrarea *De Indis et de Ivre Belli Relectiones* (1532). În concepția lui de Vitoria, dreptul la comerț liber își avea originea în *dreptul natural la liberă asociere al tuturor oamenilor*. Asocierea liberă determină *inclusiv atingerea bunăstării oamenilor și a națiunilor*, care erau stimulate să încurajeze *cooperarea dincolo de granițe*. Tot astfel, un alt jurist, Hugo Grotius, în lucrarea sa *Mare Liberum* (1609) a considerat că oamenii și națiunile au un drept la a face comerț liber («fiecare națiune este liberă să călătorească spre oricare altă națiune și să facă comerț cu aceasta»), deoarece «unele națiuni excelează în anumite bunuri și alte națiuni în alte bunuri», de unde se desprinde ideea necesității comerțului liber²⁷. Această poziție juridică a fost păstrată în opera lui Emer de Vattel (lucrarea *Le droit des gens/1758*), unde apare ideea de «obligatie a națiunilor de a face comerț reciproc²⁸».

În epoca globală de la începutul sec. XXI, se insistă asupra virtuților comerțului liber (intensificat datorită fenomenelor globalizării economice și financiare)²⁹ de a contribui, prin *cooperare reciproc avantajoasă*, la disiparea contrastelor economice dintre Nord și Sud, plecând de la premisa unei lumi în care globalizarea resurselor planetei trebuie să fie însoțită de o puternică latură etică și ecologică (conectarea aici, cu sintagma ”dezvoltare durabilă”).

”Dezvoltarea durabilă”, concept de care este legat azi și conceptul de ”prosperitate” (până la a contura dreptul la prosperitate *durabilă*, ca drept al omului dar și al popoarelor, din generația a V-a de drepturi ale omului) se bazează pe doi piloni: solidaritate inter-generațională, caracterizată prin promovarea unor obiective precum: împiedicarea consumului excesiv de resurse naturale, menținerea echilibrului ecologic, transmiterea către generațiile viitoare a unui mediu înconjurător sigur, curat, sănătos și plin de resurse) și pe un pilon intra-generațional (unde se conturează obiective precum: promovarea și furnizarea de asistență tehnologică pentru țările

²⁶ Idem.

²⁷ Ibidem. Despre funcția comerțului de a asigura prosperitatea principalelor orașe negustorești care reprezentau nucleele comerciale ale lumii, până în sec al XVIII-lea, a se vedea pe larg David Held *et alii*, op. cit., p. 183-185.

²⁸ Cu toate acestea, dreptul la a face comerț liber nu era unul absolut, fiind limitat ”de cazurile de război între națiuni, când statul putea interzice cetățenilor săi a face comerț cu cetățenii statului inamic”. Cf. Samuel Gregg, op. cit.

²⁹ David Held *et alii*, op. cit., pp. 196-210, unde se folosește sintagma de ”ascensiune a ordinii comerciale globale” sau ”emergență a piețelor globale” și unde se consideră (la p. 211) că ”a mai vorbi de Nord și Sud ar reprezenta o descriere greșită a patternurilor contemporane de clasificare”, ”diviziunea geografică dintre Nord și Sud nu mai are relevanță, odată cu schimbarea patternurilor comerciale globale”.

mai sărace; susținerea creșterii economice a țărilor sub-dezvoltate; diminuarea discrepanțelor dintre Nordul bogat și Sudul sub-dezvoltat)³⁰.

Având în vedere contextul sus-menționat și legăturile stabilite între drepturile de solidaritate (dreptul la fericire, dreptul la un mediu sănătos și curat, dreptul la pace, dreptul la un mediu internațional sigur și pașnic, care formează generația a IV-a de drepturi ale omului), *s-ar putea considera, într-o opinie, că și dreptul la prosperitate durabilă ar fi un drept din generația a IV-a de drepturi ale omului*. În această opinie, dreptul la prosperitate durabilă ar proveni din drepturile la solidaritate și securitate ale omului, prin relația juridică strânsă dintre dimensiunea de protecție a drepturilor omului –dreptul la pace, la o societate stabilă în care drepturile omului să fie respectate, o societate în care ființa umană să trăiască eliberată de teroare, frică și mizerie- și cea ecologică, de protecție a mediului înconjurător.

Această viziune reiese de exemplu, din documentul Comisiei Europene intitulat «*Strategic Objectives 2005-2009. Europe 2010: A Partnership for European Renewal. Prosperity, Solidarity and Security*»³¹. Este vorba de o viziune foarte avansată asupra prosperității (implicit, asupra dreptului la prosperitate), caracteristice ”Primei Lumi” (după clasificarea operată de autori ca Robert Cooper, de exemplu³², adică un spațiu geopolitic în care democrația este la un nivel consolidat și unde se găsesc țări avansate tehnologic, economic și științific). În această viziune, *prosperitatea este privită ca prima dintre prioritățile UE în strategia «Europe 2010», în baza unui Parteneriat pentru Reînnoire Europeană*. Se realizează astfel, *un echilibru între prosperitate* (dimensiunea, am zice, mai degrabă liberală, axată pe obiective precum: ”realizarea unui mediu prietenos de afaceri, pe o funcționare eficientă a Pactului de Creștere Economică și Stabilitate, pe o monedă unică sănătoasă, pe lărgirea zonei euro către noi state membre, pe noi faze de integrare economică, pe o îmbunătățire a reglementărilor legate de afaceri, pe o posibilitate reală a companiilor de a funcționa într-un regim larg european cu drepturi egale de a porni afaceri, cu o abordare comună asupra guvernării corporative și proprietății intelectuale, cu reguli corecte de taxare a corporațiilor și dezvoltarea sectorului de servicii; cu investiții într-o economie a cunoașterii, în inovație, în tehnologii curate și prietenoase cu mediul înconjurător, cu reducerea nivelului de taxe și impozite la toate nivelele pentru întărirea întreprinderilor medii și mici” care sunt privite ca ”motoare de creare de locuri de muncă”; cu utilizarea de noi comunicații și tehnologii de informare, esențiale pentru o economie mai dinamică și competitivă)³³ și alți piloni precum solidaritatea (dimensiunea socială a UE, revenirea la modelul Europei sociale și inclusive, de la începutul proiectului european, bazată pe *coeziune economică și socială*, pe furnizarea de ajutor pentru categoriile de populație din UE dezavantajate, pe reducerea disparităților dintre bogați și săraci în cadrul Uniunii; pe un management durabil și protectiv pentru mediul înconjurător, pentru resursele naturale din UE; pe

³⁰ <http://image.slidesharecfm.com/socialissuesandenvironment> , accesat la 26.05.2015.

³¹ Communication from the President in agreement with Vice-President Wallstrom, Commission of European Communities, Brussels, 26.1.2005, COM (2005) 12 final.

³² Ca o lume-model, o lume post-modernă. Robert Cooper, op. cit., p.52-59, 80-81.

³³ Communication from the President in agreement with Vice-President Wallstrom, Commission of European Communities, Brussels, 26.1.2005, COM (2005) 12 final.

asigurarea unei furnizări cu energie pe termen lung; pe o reformă adecvată și un management al sistemelor de protecție socială pentru a asigura un grad de durabilitate pe termen lung și mediu; pe păstrarea și întărirea valorilor comune europene)³⁴.

La secțiunea numită «*Investind pentru prosperitate*» (fiind vorba aici de dimensiunea internă a UE, nu de politica externă a UE privind realizarea prosperității pe plan internațional) se pune un accent direct pe stimularea investițiilor, pe o atenție sporită a UE asupra factorilor de creștere economică din sectorul investiții (capacități înalte de muncă, tehnologii moderne, rețele eficiente, cercetare și dezvoltare), pe obiectivul realizării unui spațiu european al cercetării și pe o arie Europeană a educației. *Prosperitatea UE* se realizează, potrivit documentului strategic, printr-o refocalizare pe Agenda Lisabona, pe crearea de noi și mai bune locuri de muncă și pe crearea unei *economii europene a cunoașterii*.³⁵

Se realizează din nou conexiunea dintre conceptul de "prosperitate" (dimensiunea liberală) și cel de justiție socială și solidaritate (dimensiunea socială a UE), spre a întări coeziunea unei Uniuni extinse, axate pe promovarea de drepturi egale, pe solidaritate între generații în combaterea schimbărilor climatice, pe reducerea poluării și asigurarea furnizării de energie; pe asigurarea unui macro-mediul economic stabil și a unei monede unice stabile. Crearea de locuri de muncă și creșterea economică internă a UE sunt privite în document ca fiind «priorități imediate», ce trebuie să plece de la întărirea strategiei Lisabona și de la realizarea unei creșteri dinamice și sustenabile în Europa. Prosperitatea este legată, în această viziune strategică, de solidaritatea socială și durabilitate, ceea ce conferă conceptului de "prosperitate" un conținut complex, ce depășește stricta accepțiune liberală.

Un alt pilon de care se leagă viziunea UE asupra prosperității conform strategiei "Europa 2010" este *cel de securitate și libertate în cadrul UE* (inclusiv în a elabora un rol important al UE în domenii precum: prevenirea riscurilor, prevenție timpurie, managementul crizelor, acțiunea în solidaritate cu victimele dezastrelor, controlul la granițele UE, azil și imigrație, traficul de ființe umane, combaterea la nivel european a amenințărilor la adresa securității și sănătății lor)³⁶.

Dar documentul mai este important, pentru reliefarea acestei viziuni extrem de avansate asupra prosperității pe care o aduce Comisia Europeană, și din perspectiva *celui de-al patrulea pilon* al strategiei "Europa 2010" intitulat «*Europa, ca un partener mondial*», în care se anunță obiective precum: UE, ca un actor mai puternic în economia globală, solidaritatea globală –unde se asigură conexiunea dintre "Strategia Europa 2010" și Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului-, precum și extinderea securității globale (în sensul asigurării dreptului efectiv al națiunilor la o lume sigură și pașnică). În ceea ce privește obiectivul strategic al UE de a deveni "un actor mai puternic în economia globală", este expres menționată *realizarea unei politici a vecinătății de succes, alături de crearea de mai multe spații de integrare cu vecinii UE* (bazate

³⁴ Idem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

pe chestiuni de comerț, imigrație, rețele și servicii). În acest sens este privită atingerea prosperității UE din perspectiva politicii sale de vecinătate dar și prin participarea sa la comerțul internațional, privit ca «un factor cheie în promovarea competitivității și creșterii economice»³⁷. Acest pilon se referă la prosperitatea internațională, la care UE își poate aduce contribuția într-un mod specific, prin utilizarea mecanismelor de integrare regională cu vecinii săi și prin dezvoltarea de relații comerciale la nivel internațional bazate pe interese economice comune, cu state și regiuni precum: Brazilia, China, India, America Latină.

Documentul UE mai sus-menționat se conectează cu viziunea ONU asupra prosperității durabile, extrasă din analizarea Parteneriatului global pentru implementarea agendei de dezvoltare post-2015. Astfel, în cadrul Panelului de la Înalt Nivel, sub patronajul Secretarului General ONU, experți și personalități sunt chemate să identifice ”căile de revigorare ale unui parteneriat global bazat pe Agenda Post-2015”³⁸. În Comunicatul acestui grup de experți se regăsesc obiective novatoare, precum: schimbarea modelului de producție și consum (cu trecerea spre un model sustenabil), protecția mediului înconjurător global, un parteneriat și o guvernare globală revitalizată. Comunicatul se referă la realizarea unui parteneriat global bazat pe agenda de dezvoltare post-2015 care să fie bazat ”pe principiile echității, sustenabilității, solidarității, respectului pentru umanitate și pe responsabilități împărțite, potrivit cu capacitățile respective”. În acest context, termenul de ”prosperitate” este folosit pentru a evidenția o etapă superioară, ce va fi pusă în funcție după ce se ajunge la «eliminarea extremei sărăcii în toate formele sale în contextul dezvoltării durabile»³⁹.

Comunicatul grupului de experți menționează expres sintagma novatoare de «creare a blocurilor de prosperitate durabilă pentru toți», de unde putem identifica, în opinia noastră, rădăcinile strategice și juridice pentru conturarea dreptului la prosperitate durabilă, atât ca drept individual cât și ca drept al popoarelor. Prosperitatea durabilă conferă acestui nou drept un conținut mult mai extins și complex în raport cu o accepțiune pur liberală, deoarece comunicatul ONU se referă (ca și viziunea UE privind strategia ”Europa 2010”) la conexiunea dintre prosperitate și solidaritate, justiție socială, echitate, dezvoltare durabilă⁴⁰.

3. Dreptul la prosperitate -un drept derivat din dreptul la fericire?

Legătura dintre dreptul la fericire (ca drept al omului dar și al popoarelor, în opinia noastră, încadrat, conform ultimelor tendințe doctrinare, în generația a IV-a de drepturi ale omului)⁴¹ și dreptul la prosperitate (datorită căreia, în unele opinii s-ar considera chiar că dreptul la

³⁷ Ibidem.

³⁸ *Renewed global partnership critical for post-2015 development agenda, says UN panel*. 05 April 2015 http://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/glob_dev_rep_2013.pdf.
<http://sd.iisd.org/events/high-level-symposium-on-a-renewed-global-partnership-for-development-for-a-post-2015-era>. http://cic.nyu.edu/sites/default/files/evans_steven_post2015_jun2013.pdf.

³⁹ Idem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Irina Moroianu Zlătescu, *Human Rights...*, op. cit., pp. 455-457.

prosperitate *derivă din dreptul la fericire*) poate fi identificată din chiar definiția fericirii din Declarația SUA de Independență din 1776, în care termenul de ”fericire” (happiness) derivă din termenul ”happ” (însemnând noroc, șansă), cele mai timpurii sensuri ale termenului de ”fericire” din anii 1500 fiind cele de ”mulțumire, satisfacție, noroc, succes”⁴². În accepțiunea Declarației de Independență, termenul de ”fericire” privește ”contribuția individuală la societate și mai puțin urmărirea unei satisfacții personale” (aici, economice, financiare, a bunăstării). În alte opinii, *dimpotrivă, fericirea și dreptul de a urmări fericirea al fiecărui om includ dreptul de a căuta și atinge prosperitatea, bunăstarea, confortul și satisfacția vieții*, reprezintă ”*dreptul omului de a căuta ceea ce îi conferă o gratificație personală –prin comerț, achiziție de proprietăți, construirea bogăției, compunerea de muzică, opere de caritate pentru ceilalți-*”. Este vorba aici de o concepție derivată din gândirea lui Locke asupra fericirii care înseamnă ”dreptul omului de a achiziționa proprietăți și de a crea bogăție”. În acest sens, *fericirea înseamnă prosperitate iar dreptul omului de a fi fericit (the pursuit of happiness) nu înseamnă altceva decât dreptul omului de a fi prosper, de a atinge starea de bogăție și de satisfacție economică personală*⁴³.

Transpus la nivel de națiuni, *dreptul de a fi fericit al națiunilor primește această dimensiune economică puternică, anume devine dreptul oricărei națiuni de a atinge starea de prosperitate*, pentru a fi o națiune fericită, eliberată din starea de teroare, mizerie și frică⁴⁴, din starea de control financiar și economic⁴⁵ (unde *starea de fericire și prosperitatea se conectează cu starea de libertate* a națiunilor, trimitând înapoi, la sensul clasic al suveranității naționale). Dimpotrivă, entități originale cu dimensiuni supranaționale economice, precum UE⁴⁶ (a cărei *complexitate funcțională, instituțională, juridică și politică*⁴⁷ nu o poate reduce la o organizație internațională, fie ea și de integrare⁴⁸) au o *proprie viziune despre prosperitate, pe care o conectează mai degrabă la construirea de spații de securitate și justiție socială*, punând accentul pe realizarea unui grad sporit de siguranță al cetățenilor, ca o condiție necesară atingerii gradului regional de prosperitate economică.

În analiza sintagmei «*Visului american*», James Truslow Adams (în cartea sa *The Epic of America/1931*), consideră că visul american reprezintă «*acel vis al unui ținut în care traiul ar fi mai bun, mai bogat și mai plin pentru fiecare, cu o oportunitate pentru fiecare, corespunzător abilităților și realizărilor*»⁴⁹, un vis al unei ordini în care «*fiecare bărbat și fiecare femeie ar trebui să poată atinge deplinul potențial cu care ei sunt născuți și să fie recunoscuți de alții drept ceea ce ei sunt, indiferent de fortuitele circumstanțe ale nașterii sau poziției sociale*». Prin

⁴² <http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/lessons/american-dream/students/thedream.html>

⁴³ Idem.

⁴⁴ Printr-o adaptare a Preambulului DUDO care se referă la drepturile individului.

⁴⁵ Art. 1/Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale; art.1/Pactul internațional privind drepturile civile și politice, art. 1/Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor.

⁴⁶ Helen Wallace, William Wallace, *Procesul politic în Uniunea Europeană*, trad. Genoveva Bolea, Ed. Arc, Chișinău, 2004, pp. 155-181, 540-541 (UE ca ”guvernare multi-nivel”sau ”guvernare fără statalitate”).

⁴⁷ Fiind definită în doctrină mai degrabă ca o ”guvernare multi-nivel”. A se vedea Helen Wallace, William Wallace, op. cit., pp. 540-541.

⁴⁸ A se vedea și Iordan Gheorghe Bărbulescu, *Uniunea Europeană: aprofundare și extindere. Cartea I: De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană*, Ed. Trei, București, 2001, p. 91.

⁴⁹ <http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/lessons/american-dream/students/thedream.html>

urmare, visul american, ca și sintagmă și model de societate, *conectează ideea de prosperitate de dreptul fiecărui om la a își realiza propriul potențial creator în mod deplin, de a își exercita calitățile înnăscute spre atingerea acestui potențial și cu dreptul omului de a fi recunoscut ca personalitate*, prin realizarea acestui potențial creativ înnăscut, de societate, *fără niciun fel de discriminare*. Dreptul la prosperitate este deci, conectat în această viziune, cu dreptul la libera dezvoltare a personalității umane, cu egalitatea între oameni și cu principiul non-discriminării, dar și cu libertatea și demnitatea omului. Fundația ”visului american” se bazează deci, pe faimoasele cuvinte din Declarația de independență: »toți oamenii sunt *creați egali*, ei fiind dotați de Creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile, printre acestea fiind viața, libertatea și *căutarea fericirii*».

Conexiunea dintre *căutarea prosperității și egalitate* este, peste ani, reluată și subliniată de ONU (de ex., cu ocazia Celui de-al 7-lea Summit al Americilor, din Panama, din aprilie 2015, unde Secretarul General ONU îndeamnă națiunile să *«continue să urmească un viitor de prosperitate cu egalitate, în care nimeni nu este lăsat în urmă»*). Plecând de la realitatea că regiunea Americilor cunoaște cel mai mare număr de femei șefi de state și de femei parlamentare, Secretarul General al ONU a subliniat că *«prosperitatea și egalitatea sunt posibile doar când toți oamenii, incluzând femeile, sunt implicați»* dar a pus accentul și pe inițiativele de *responsabilitate socială corporativă*, considerate drept cruciale în investițiile pentru o energie curată, în conexiunea dintre afaceri, investiții și dezvoltarea durabilă⁵⁰.

4. Dreptul la prosperitate -un drept derivat din dreptul la dezvoltare (ca drept al popoarelor)?

Dreptul la prosperitate, privit ca drept colectiv (ca drept al popoarelor) mai poate fi analizat și din perspectiva *conexiunilor sale juridice cu dreptul la dezvoltare* (ca drept al popoarelor, aici), putându-se considera, în această opinie, că primul ar fi un drept din generația a III-a de drepturi ale omului, la fel ca și dreptul la dezvoltare⁵¹. Astfel, s-ar considera că *răspunderea principală pentru asigurarea unei stări de prosperitate la nivel de națiune*, pe plan economic, financiar, social, tehnologic, cultural (datorită conținutului complex al termenului de ”prosperitate” care nu se rezumă doar la aspectele economice sau financiare) *revine statului*, asemenea *răspunderii statului pentru asigurarea stării de dezvoltare a națiunii sale* (în cadrul conținutului juridic al *dreptului la dezvoltare*)⁵².

Dreptul la dezvoltare *nu asimilează și nu se confundă însă cu dreptul la prosperitate*, care vizează atingerea unui nivel de confort, bunăstare și civilizație *superior dreptului la un nivel de trai decent* și are în vedere mai degrabă *rezultatul eforturilor* întreprinse de stat prin politici

⁵⁰ www.mediaforfreedom.com/content/ban-urges-nations-pursue-prosperity-equality

⁵¹ Raluca Miga Beșteliu, op. cit., p. 199.

⁵² Idem. Despre caracterul complex al dreptului la dezvoltare (ca o sinteză a ansamblului drepturilor omului vizând aspectele economice, sociale, politice, culturale ale dezvoltării și alte aspecte), a se vedea Ion Diaconu, *Drepturile omului*, IRDO, București, 1993, pp.44-45).

inspirate și strategii de dezvoltare, adică atingerea efectivă și concretă a gradului de prosperitate la nivel de națiune și de individ.

Dreptul la prosperitate al popoarelor poate fi asigurat pe plan național, regional dar și internațional, *printr-o serie de politici de cooperare internațională și regională, prin schimburi reciproc avantajoase, prin politici de ajutorare de către țările bogate către țările sub-dezvoltate, în scopul diminuării disparităților dintre Nord și Sud, prin construirea de axe de cooperare între Nord și Sud pentru atingerea unei prosperități durabile la nivel global* (de la politici și strategii ale statelor de asigurare a prosperității pentru națiunile lor se trece la politici regionale de asigurare a prosperității—așa cum sunt strategiile UE sau ale statelor din Triunghiul Nord American față de state din America Centrală-, până la contribuția statelor la conturarea unor politici și strategii de *atingere la nivel global* a unui grad de prosperitate care să fie în același timp și unul protectiv față de mediul înconjurător (*prosperitate durabilă globală*).

Dreptul la dezvoltare reprezintă o premisă deci, a asigurării beneficiului dreptului la prosperitate al popoarelor. Conținutul său juridic este identificabil în art. 1 din Declarația privind dreptul la dezvoltare, adoptată de AG. ONU, prin rezoluția 41/128 din 4 decembrie 1986, conform căruia ”orice om și toate popoarele sunt îndreptățite să participe la dezvoltarea economică, socială și culturală și politică, să contribuie la aceasta și să se bucure de această dezvoltare, în acest cadru putând fi realizate pe deplin toate drepturile omului și libertățile fundamentale”.

Conceptul de ”responsabilități împărțite”, într-o lume globală și axată pe solidaritate, justiție socială și prosperitate (axe pe care le regăsim în diversele strategii de dezvoltare ale UE și ale ONU dar și ale SUA), legat de ideea de asigurare a prosperității și a unui viitor stabil și just transpare cu claritate din documente precum *discursul Președintelui SUA la Summitul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, de la New York, 2010*⁵³. În acest discurs se poate identifica o dublă linie strategică și diplomatică a SUA privind dreptul la dezvoltare, prosperitatea națiunilor, relația cu statele dezvoltate (categoria donatorilor) și relația cu statele în curs de dezvoltare. Dacă donatorii sunt îndemnați să onoreze angajamentele lor de a ajuta în condiții de transparență și bazate pe o nouă abordare, țările în curs de dezvoltare, acestea din urmă sunt îndemnate să își asume și ele responsabilitatea propriei lor dezvoltări și a atingerii prosperității (”numai voi puteți face *investiții durabile* ce îmbunătățesc sănătatea și *bunăstarea* popoarelor voastre. Numai voi puteți furniza națiunilor voastre *un viitor mai prosper și just*. Noi putem fi parteneri dar, în ultimă instanță, voi trebuie să preluați decizia”)⁵⁴.

Din aceste formulări identificăm conceptul de ”responsabilități împărțite”, care duce la conturarea, în opinia noastră, a unui *drept la prosperitate împărțită* (adică, statele dezvoltate și bogate își asumă anumite angajamente de a împărți know-how, resurse, capital, cu statele în curs

⁵³ The White House, Office of the Press Secretary, september 22, 2010, *Remarks by the President at the Millennium Development Goals Summit in New York*, United Nations Headquarters, New York, www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/09/22/remarks-president-millennium-development-goals-summit-new-york-new-york

⁵⁴ Idem.

de dezvoltare, pe două axe -atât în cadrul cooperării internaționale cât și al ajutorului umanitar sau al donațiilor pentru statele din categoria țărilor sărace-; în al doilea rând, statele în curs de dezvoltare trebuie să părăsească o poziție pasivă, de simplu asistat și să își asume responsabilitatea pentru propriul viitor, adică să adopte politici, strategii, măsuri adecvate atingerii propriei prosperități⁵⁵. Prin urmare, *viziunea SUA este, prin acest discurs, aceea de a crea un echilibru între împărțirea prosperității și atingerea, prin eforturi proprii, de către națiunile în curs de dezvoltare, a propriei prosperități*. ”A acționa împreună” și a nu lăsa povara doar pe umerii țărilor donatoare, a transforma țările în curs de dezvoltare în subiecte active, dinamice, implicate în atingerea prosperității lor, devine noua abordare a politicii SUA în materie de dezvoltare internațională⁵⁶.

Putem considera *Declarația privind dreptul la dezvoltare* nr. 41/128 din 1986 (adoptată sub egida AG.ONU) ca *una din bazele juridice* de la care se poate pleca în conturarea unei *Declarații privind dreptul la prosperitate durabilă, ca drept inalienabil al omului* (din perspectiva categoriei drepturilor confortului și civilizației), așa cum și drepturile de subzistență (de ex., dreptul la un nivel de trai decent, accesul la apă potabilă, dreptul la a fi la adăpost de foame, dreptul la sănătate, dreptul la o locuință) sunt asigurate, în majoritatea lor, prin numeroase documente internaționale (unele dintre ele, precum dreptul la locuință sau dreptul la îmbrăcăminte *continuând să facă obiectul unor explorări doctrinare* privind valoarea lor juridică concretă- ca drepturi inalienabile și fundamentale ale omului-).

În *Declarația privind dreptul la dezvoltare* găsim *o definiție extinsă a dezvoltării*, privită ca ”un proces economic, social, cultural și politic comprehensiv, care își propune îmbunătățirea constantă a bunăstării întregii populații și a tuturor indivizilor pe baza participării lor semnificative și libere în procesul de dezvoltare dar și în repartizarea corectă a beneficiilor rezultand din aceasta”⁵⁷. Prin urmare, *dezvoltarea nu este decât un proces prin care se atinge starea de prosperitate* (denumită în text ”*the well-being of the entire population and of all individuals*”).

Dezvoltarea și prosperitatea, ca și concepte juridice pot fi privite ca fiind înrudite dar nu se pot confunda unul cu celălalt. Rămâne ca, *într-o viitoare Declarație, eventual propusă de România, adoptată de AG.ONU, privind consacarea ca atare a dreptului la prosperitate durabilă*, să se pornească de la aceste conexiuni cu dreptul la dezvoltare, cu dreptul la proprietate (fără ca prosperitatea să se rezume la acestea), cu dreptul omului la liberă dezvoltare a

⁵⁵ Sterian Dumitrescu, Ana Bal, *Economie mondială*, ed. a II-a, Ed. Economică, București, 2002, pp. 189-191. Autorii recunosc necesitatea creării unui nou sistem comercial mondial, care ”să declanșeze mecanisme centripete”, ”să facă trecerea de la faza ajutorului financiar pentru dezvoltare la faza ajutorului prin comerț” (ceea ce, apreciază autorii, ”va însemna în ultimă instanță, *stimularea efortului propriu* și totodată, o influență directă, favorabilă, asupra problemei datoriei externe” în privința țărilor în curs de dezvoltare).

⁵⁶ The White House, Office of the Press Secretary, september 22, 2010, *Remarks by the President at the Millennium Development Goals Summit in New York*, United Nations Headquarters, New York, www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/09/22/remarks-president-millennium-development-goals-summit-new-york-new-york

⁵⁷ <http://www.un.org/documents/ga/res/41>, accesată în 20.-4.2015.

personalității sale, cu dreptul la fericire⁵⁸- care presupun o stare de confort, de belșug, de abundență dar și un standard înalt de civilizație ce trebuie, în societatea globală a sec. XXI și în viitor, asigurat la nivel de popoare și de indivizi.

Dacă obiectivele majore pe care se concentrează în prezent organizații precum ONU, UE și altele privesc eradicarea sărăciei extreme, dezvoltarea durabilă, consolidarea și extinderea beneficiului drepturilor de subzistență la un nivel universal, pentru înălțarea standardului general de vârstă pe glob (prin strategii globale ce țin de guvernarea globală), următoarea etapă avută în vedere (fie și prin unele conturări ale conținutului dreptului la prosperitate, fără ca acesta să fie formulat și definit ca atare) *este cea de asigurare a unui beneficiu universal al drepturilor legate de confort și civilizație (printre care și dreptul la prosperitate)*. Or, acesta se realizează nu în mod izolat ci pornind de la asigurarea drepturilor omului din toate generațiile de drepturi (dintre care multe drepturi au și dimensiuni juridice *colective*, fiind privite și ca drepturi ale popoarelor), deoarece *toate aceste drepturi trebuie privite în strânsă interdependență unele față de altele, ca fiind indivizibile și inalienabile*⁵⁹ (art.6 din Declarația privind dreptul la dezvoltare).

În ceea ce privește dreptul la dezvoltare, în Declarație se introduc o obligație și un drept al statelor ”de a formula politici de dezvoltare adecvate care să aibă ca scop *îmbunătățirea constantă a bunăstării* întregii populații și a tuturor indivizilor” (art.2 din Declarație). Această sintagmă de ”*îmbunătățire constantă a bunăstării*” la nivel de popor dar și de individ reflectă apropierea clară dintre dreptul la dezvoltare și dreptul la prosperitate, unde ambele se arată ca fiind ”drepturi ale confortului și civilizației”.

Un alt document privind dezvoltarea, adoptat de AG.ONU este *Declarația asupra progresului social și al dezvoltării*, din 11 decembrie 1969 (adoptată prin rezoluția 2542/XXIV), unde, încă din preambul se recunoaște că ”pacea internațională și securitatea, pe de-o parte și progresul social și dezvoltarea economică pe de altă parte, sunt strâns interdependente și se influențează una pe cealaltă” (frază din care se observă conexiunea dintre drepturile de solidaritate -în speță, dreptul la un mediu internațional sigur și pașnic, dreptul la pace și dreptul la dezvoltare).

Conceptului de ”dezvoltare” îi este adăugată aici și dimensiunea ”*progresului social*”, nu doar *latura economică a dezvoltării*, ceea ce, la rândul său, produce o deschidere asupra conținutului juridic al dreptului la prosperitate, astfel cum încercăm să îl analizăm și să îl formulăm aici. Prin urmare, *dreptul la prosperitate*, strâns conectat la dreptul la dezvoltare și

⁵⁸A se vedea rezoluția AG.ONU nr.65/309 cu titlul *Happiness: towards a holistic approach to development*, adoptată în 19 iulie 2011, www.un.org/en/ga, accesat la data de 12.10.2014, unde se consacră legătura directă dintre fericire și *bunăstare, satisfacția vieții, calitatea vieții, elemente care trimit implicit, la conceptul de ”prosperitate*”. Privim deci, această rezoluție, ca pe una din bazele legale pentru consacrarea în viitor, a dreptului la prosperitate durabilă.

⁵⁹ A se vedea și doctrina (Irina Moroianu Zlătescu, op. cit., p.64; Irina Moroianu Zlătescu, *Economia și drepturile omului. Câteva repere*, în revista *Drepturile Omului*, anul XX, nr.1/2010, IRDO, p.5; Adrian Năstase, *Drepturile omului. Religie a sfârșitului de secol*, IRDO; București, 1992, p. 65. Ion Diaconu, op.cit., pp. 30-31. Dumitru Mazilu, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 84-85).

practic, dependent de realizarea efectivă a acestuia, este extins nu doar la atingerea unei stări de dezvoltare *economică* a poporului și a indivizilor ci privește și progresul *social*, care depinde direct de ”recunoașterea și efectivă implementare a drepturilor civile și politice, a drepturilor economice, sociale și culturale, fără vreo discriminare” (art.2, b). Mai precis, în art.6 găsim explicația termenului de ”*dezvoltare socială*” (care anunță dimensiunea ”*dezvoltării umane*” de mai târziu), concept ce reclamă ”*asigurarea dreptului la muncă și libera alegere a muncii*”, ”participarea tuturor membrilor societății la o activitate lucrativă utilă social, productivă, precum și stabilirea formelor de stăpânire asupra pământului și mijloacelor de producție, prin care se previne exploatarea omului, se asigură drepturi egale de prioritate pentru toți și se creează condiții ducând la o adevărată egalitate între oameni”.

Această viziune socială asupra dezvoltării, prezentă în Declarație mai creează *o apropiere directă între dreptul la prosperitate* (pe care îl formulăm aici) și *drepturi deja consacrate ca atare pe plan internațional* (precum dreptul de proprietate asupra pământului și mijloacelor de producție, dreptul la muncă și la liberă alegere a muncii). Plecând de la această viziune, tragem concluzia că *nu se poate asigura vreun drept la prosperitate în absența dreptului la proprietate și a dreptului la muncă, doi piloni ai progresului social și individual*.

În ceea ce privește obiectivele (partea II din Declarație), se realizează o conexiune între dreptul la dezvoltare economică și la progres social și dreptul la prosperitate, devreme ce progresul social și dezvoltarea, se precizează în text, ”au ca scop *ridicarea continuă a standardelor materiale și spirituale de viață ale tuturor membrilor societății*, cu respectul și aderarea la drepturile omului și libertățile fundamentale”, unde o atenție specială se acordă de către state categoriilor defavorizate (tineri, mame, copii etc.).

La cea de a 25-a aniversare a Declarației ONU privind dreptul la dezvoltare, în 2011, Oficiul ONU pentru Drepturile Omului a căutat să ridice gradul de conștientizare, de promovare a dialogului privind dreptul la dezvoltare printr-o serie de evenimente și activități publice de informare⁶⁰. Conform Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, dreptul la dezvoltare se poate realiza ”doar în condițiile în care există un cadru solid de responsabilitate națională și internațională pentru dezvoltare care *să respecte justiția socială și drepturile omului*”⁶¹.

Dezvoltarea înseamnă participarea efectivă a oamenilor la procesul politic de luare a deciziilor și dreptul oamenilor de a beneficia de propriile resurse naturale ale țării lor, dreptul la dezvoltare fiind privit ca un *drept recunoscut universal, fără discriminare și cu participarea atât a oamenilor cât și a popoarelor*. Conectând dreptul la dezvoltare, în accepțiunea de mai sus cu dreptul la prosperitate, reiese și *o dimensiune politică a dreptului la prosperitate* (reflectată în dreptul oamenilor și al popoarelor de a lua parte direct la deciziile politice, sociale, economice ale țării lor, dreptul de a fi proprietari pe resursele naturale ale țării lor dar și responsabilitatea de a păstra aceste resurse pentru uzul generațiilor viitoare -în scopul de a asigura și acestora un drept *la prosperitate, deci mai mult decât simple drepturi la subzistență-*; responsabilitatea de a

⁶⁰ Info Note, United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner, Infonote RtD-25 March 17 2011, www.ohchr.org/EN/issues/Development/Pages/developmentIndex.aspx.

⁶¹ Idem.

asigura și transmite generațiilor viitoare un mediu înconjurător curat, nepoluat, sănătos, bogat în resurse)⁶². Aceasta înseamnă că dreptul la prosperitate trebuie privit în strânsă legătură cu *dezvoltarea durabilă*, concept care se axează pe modelul post-consumist de societate, pe un model ecologic, protectiv cu natura⁶³, al economiei cunoașterii, al energiilor verzi, al produselor reciclabile, al activităților care nu creează prejudicii ireparabile naturii)⁶⁴. *Dreptul la un mediu sănătos și curat vine astfel, să completeze conținutul complex al dreptului la prosperitate durabilă*.

Dacă multinaționalele beneficiază de un drept la prosperitate *de facto* (încă înainte de a fi el conceput, promovat sau consacrat ca atare în domeniul dreptului internațional, cu referire la state, popoare, oameni) în temeiul logicii private a afacerilor⁶⁵, statele, națiunile beneficiază și ele (însă direct în temeiul dreptului internațional) de un drept apropiat de primul, anume de dreptul la dezvoltare. Am spune însă că *dreptul la dezvoltare este un drept* (recunoscut de dreptul internațional statelor și popoarelor) *care constituie baza juridică pe temeiul căreia se va ridica dreptul la prosperitate al statelor și popoarelor*. Nu se poate atinge gradul de prosperitate dacă, în prealabil, nu se asigură de către state, națiunilor lor, o aplicare concretă a dreptului la dezvoltare. Aici intervine însă *puternica latură etică și ecologică* adusă de conceptele de dezvoltare durabilă și de dezvoltare umană.

Din aceasta intersectare a necesității popoarelor și statelor *de a se dezvolta* (economic, tehnologic, militar, urban, social, cultural)⁶⁶ și *de a își asigura prosperitatea*, cu *latura ecologică* (reflectată în drepturi de solidaritate cu puternică dimensiune colectivă, mergând până la nivelul trans-național, global, precum dreptul la un mediu internațional sigur și pașnic, dreptul la un mediu înconjurător curat și sănătos), apar noi dezvoltări ale dreptului la prosperitate: *dreptul la prosperitate împărțită*, *dreptul la prosperitate durabilă*, care au recente consacări în documentele internaționale cu valoare politică sau juridică. Asemenea dezvoltări doctrinare realizează *un echilibru juridic* între dimensiunea de respectare a mediului înconjurător, de protecție și de transmitere a acestuia către generațiile viitoare, cu dimensiunea de atingere a prosperității de către statele și națiunile din prezent⁶⁷.

⁶² A se vedea pe larg, discuțiile doctrinare legate de conținutul sintagmei "dezvoltare durabilă", în Marie-Claude Smouts, Dario Battistella, Pascal Vennesson, *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris, 2006, pp. 128-132.

⁶³ Idem, p. 131.

⁶⁴ Daniel Goleman, *Inteligența ecologică*, trad. Anca Parepa, Ed. Curtea Veche, București, 2009, p. 7-14. Daniela Marinescu, *Tratat de dreptul mediului*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, pp. 10-14.

⁶⁵ Trebuie să remarcăm, în acest sens, un drept distinct al omului (care, în opinia noastră, poate fi extins și la operatorii economici ca persoane juridice private), anume *dreptul de a intra demn într-o relație de schimb, dreptul de a beneficia de libertăți economice*, mergând până la *responsabilitățile recente ale instituțiilor financiare internaționale în respectarea drepturilor omului*- tendințe în curs de dezvoltare în doctrina recentă a drepturilor omului). A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Economia și drepturile omului...*, op. cit., pp. 8-9).

⁶⁶ Ținând seama de evoluția concepțiilor privind dezvoltarea acestui drept, el "căpătând în prezent o interpretare mai largă, dând loc aspectelor sociale și culturale". A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Economia și drepturile omului...*, op. cit., p.9.

⁶⁷ Daniela Marinescu, op. cit., pp. 14-17.

La fel, transpus în planul *drepturilor omului*, dreptul la prosperitate durabilă ilustrează *conectarea dintre dreptul omului la a atinge o stare de prosperitate* (economică, financiară, socială) conform standardelor societății în care trăiește și nevoia de preservare, respectare și protecție a *naturii, a resurselor naturale* ce trebuie să fie transmise și generațiilor viitoare spre a le asigura un drept la prosperitate. Astfel, se face trecerea către categoria a V-a de drepturi ale omului, vorbind de un *drept la prosperitate al generațiilor viitoare, ca subiecte de drept* (un drept internațional consolidat și mult extins față de nivelul prezent dar și din perspectiva unui drept cosmopolitan, al epocii globale).

Concluzii: Dreptul la prosperitate durabilă -un drept din categoria a V-a de drepturi ale omului

În prezentul articol am încercat pe scurt să realizăm *o clasificare* a drepturilor omului (ca drepturi de subzistență și ca drepturi ale confortului și civilizației), după care am trecut la definirea unui drept la prosperitate durabilă ca drept al omului dar și ca drept al popoarelor și la conturarea conținutului juridic al acestuia. Fie că îl denumim ”drept la prosperitate durabilă” sau ”drept la prosperitate împărțită” (unde accentul este pus mai degrabă pe conceptul de ”*împărțire a responsabilităților*” între cetățeni și stat, între națiunile bogate și cele sărace, în atingerea unui grad de prosperitate capabil să realizeze *o ordine globală a echității, justiției sociale, a prosperității pentru toți*), acest drept îl considerăm ca fiind unul din generația a V-a de drepturi ale omului, depășind, prin complexitatea și conexiunea sa cu dezvoltarea durabilă (care implică *recunoașterea calității de subiect de drept internațional și pentru ”generațiile viitoare”*) categoria a IV-a a drepturilor omului. Deși cunoaște *anumite apropieri juridice de alte drepturi* (dreptul la proprietate, dreptul la dezvoltare, dreptul la fericire, dreptul la muncă, dreptul la liber comerț), el nu trebuie confundat cu acestea și nici pus pe o poziție juridică inferioară altor categorii de drepturi ale omului deja consacrate.

În acest context, considerăm că România ar putea propune consacrarea juridică a acestui nou drept (privit ca drept al omului dar și ca drept al popoarelor), dreptul la prosperitate durabilă, în cadrul organizațiilor internaționale la care este parte cât și pe plan regional (atât în cadrul AG. ONU, unde, printr-o Declarație, să propună acest drept dar și în cadrul UE, al Consiliului Europei, al OSCE și al altor organizații și organisme internaționale având atribuții de protecție și de promovare a drepturilor omului).

Bibliografie:

- Bărbulescu, Iordan Gheorghe (2001), *Uniunea Europeană: aprofundare și extindere. Cartea I: De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană*, Ed. Trei, București

- Bedajaoui, Mohamed (1978), *Pour un nouvel ordre économique international, Nouveaux défis au droit international*, UNESCO; Paris
- Beșteliu Miga, Raluca (1998), *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București
- COM (2001)264, “A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development”.
- COM (2005) 12. 26, 1. 2005, ”Strategic Objectives 2005-2009 -Europe 2010: A Partnership for European Renewal: Prosperity, Solidarity and Security”.
- Communication from the President in agreement with Vice-President Wallstrom, Commission of European Communities, Brussels, 26.1.2005, COM (2005) 12 final.
- Cooper, Robert (2007), *Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în sec. XXI*, trad. Sebastian Huluban, Ed. Univers Enciclopedic, București
- Diaconu, Ion (1993), *Drepturile omului*, IRDO, București
- Dumitrescu, Sterian; Bal, Ana (2002), *Economie mondială*, ed. a II-a, Ed. Economică, București
- Goleman, Daniel (2009), *Inteligența ecologică*, trad. Anca Parepa, Ed. Curtea Veche, București
- Gregg, Samuel (2009), *Free Trade as Prosperity, Free trade as Human Right*, in Economics, Natural Law, <http://www.thepublicdiscourse.com> , accesat la data de 2 iulie 2015
- Griffiths, Martin ed. (2005), *Encyclopedia of international relations and global politics*, Routledge, London and NY, USA, 2005
- Held, David; McGrew, Anthony; Golblatt, David; Perraton, Jonathan (2004), *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, trad. de Ramona-Elena Lupașcu, Adriana Ștraub, Mihaela Bordea, Alina-Maria Turcu, ed. Polirom, Iași
- IRDO (2002), *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, vol.1, *Instrumente universale*, București
- Info Note, United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner, Infonote RtD-25 March 17 2011, www.ohchr.org/EN/issues/Development/Pages/developmentIndex.aspx

- *Istanbul+5, The United Nation Special Session of the General Assembly for an Overall Review and Appraisal of the Implementation of the Habitat Agenda*, New York 6-8 June 2001, UNCHS, Habitat, www.un.org, published by UN Department of Public Information, DPI/2192-April 2001-20M.
- Khanna, Paragh (2006), *Lumea a doua. Imperii și influență în noua ordine globală*, trad. de Doris Mironescu, Polirom, Iași
- Marinescu, Daniela (2010), *Tratat de dreptul mediului*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București
- Mazilu, Dumitru (2000), *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, Ed. Lumina Lex, București
- Moroianu Zlătescu, Irina (2010), *Economia și drepturile omului. Câteva repere*, în revista *Drepturile Omului*, anul XX, nr.1, IRDO
- Moroianu Zlătescu, Irina (2015), *Human Rights. A Dynamic and Evolving Process*, Ed. Pro Universitaria, București
- Năstase, Adrian (1992), *Drepturile omului. Religie a sfârșitului de secol*, IRDO; București
- Năstase, Adrian (1997), *Documente fundamentale ale dreptului internațional și ale relațiilor internaționale*, 1a, ed. îngrijită de Roxana Frailich, Regia Autonomă Monitorul Oficial, ARED, București
- *Promoting Prosperity, Security and Good Governance in Central America*; The White House Office of the Vice President, 29-01-2015, www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/01/30/fact-sheet-promoting-prosperity-security-and-good-governance-central-ame
- rezoluția AG. ONU nr. 65/309 cu titlul *Happiness: towards a holistic approach to development*, adoptată în 19 iulie 2011, www.un.org/en/ga, accesat la data de 12.10.2014
- rezoluția AG. ONU nr. 66/288, adoptată în 27 iulie 2012, cu titlul ”*The future we want*”, www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html.
- rezoluția AG. ONU nr. 29/3281, adoptată la data de 12 decembrie 1974. www.un-documents.net/a29r3281.htm , accesat la data de 20.04.2015.
- raportul ONU ”*We, The Peoples. The role of the UN in the 21st Century*”, published by UN Departament of Public Information, NY, 2000, www.millenniumproject.org, accesat la data de 30 martie 2015

- raportul PNUD, *Human rights and human development -for freedom and solidarity, Human Development Report 2000*, UNDP, NY, Oxford, Oxford Univeristy Press 2000, www.hdr.undp.org accesat la data de 15.05.2015.
- raportul *Living beyond our means. Natural assets and human well-being, Statement from the Board*, Millennium Ecosystem Assessment, 2001. La fel, a se vedea *Declaration of the UN Conference on the Human Environment*, Stockholm 1972, UNEP, www.unep.org, accesat la data de 27.03.2015
- Smouts,Marie-Claude; Battistella,Dario; Vennesson,Pascal (2006), *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris
- *Synthesis Report of the Secretary-General on the post-2015 sustainable development agenda*, UNGA, 4 dec.2014, *The road to dignity by 2030: Ending poverty, transforming all lives and protecting the planet*”, www.un.org/ga, accesat la data de 30.03.2015,
- *The Millenium Development Goals Report 2014*, www.undp.org/content/undp/en, accesat la data de 31 martie 2015.
- The White House, Office of the Press Secretary, september 22, 2010, *Remarks by the President at the Millennium Development Goals Summit in New York*, United Nations Headquarters, New York, www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/09/22/remarks-president-millennium-development-goals-summit-new-york-new-york
- Wallace, Helen;Wallace,William (2004), *Procesul politic în Uniunea Europeană*, trad. Genoveva Bolea, Ed. Arc, Chişinău
- <http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/lessons/american-dream/students/thedream.html>
- www.mediaforfreedom.com/content/ban-urges-nations-pursue-prosperity-equality
- <http://image.slidesharecdn.com/oct26fosteringagreeneconomy>, accesat la data de 26.05.2015.
- <http://image.slidesharecfn.com/socialissuesandenvironment> , accesat la 26.05.2015.
- www.un.org/sg/management/pdf., accesat la data de 29 iunie 2015.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Right_to_an_adequate_standard_of_living
- www.africa-eu-partnership.org, accesat la 25.05.2015

- <http://www.un.org/en/sections/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html>
- www.un.org/en/section/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html
- *Renewed global partnership critical for post-2015 development agenda, says UN panel.* 05 April 2015
http://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/glob_dev_rep_2013.pdf
- <http://sd.iisd.org/events/high-level-symposium-on-a-renewed-global-partnership-for-development-for-a-post-2015-era>.
- http://cic.nyu.edu/sites/default/files/evans_steven_post2015_jun2013.pdf